

УДК 339.9

М. М. Пашко,
аспірант, КНУ ім. Тараса Шевченка

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Розкрито основні фактори зростання міжнародної торгівлі фінансовими послугами. Аналізуються кількісні та якісні параметри сучасного розвитку фінансових послуг.

We have showed the main factors of increasing the international trade of financial services. The quantitative and qualitative trends of the modern development of the financial services have been analyzed.

Ключові слова: ринок, фінансова послуга, ринок фінансових послуг

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

Становлення та розвиток ринку фінансових послуг є однією з передумов ефективного функціонування всіх сфер і ланок економіки будь-якої країни. Пройшовши етапи виникнення та становлення, світовий фінансовий ринок знаходиться у стадії жорсткої конкурентної боротьби. Кожен з учасників ринку вступає в складну боротьбу за ресурси, прибутки та можливість. Процеси фінансової глобалізації, які є наслідком та каталізатором загальних процесів наростання взаємопов'язаності й відкритості національних економік, зумовили не лише інтернаціоналізацію капіталу та виробництва, а й уніфікацію фінансових послуг, у результаті чого світова економіка оформилась в єдину, взаємопов'язану систему. Важливість розв'язання питань розвитку фінансового ринку в умовах глобалізації зумовлює потребу у вивченні тенденцій та особливостей світового ринку фінансових послуг.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ З ПРОБЛЕМИ

Дослідженнями певних аспектів даної тематики займались: В. Андрущенко, В. Базилевич, О. Барановський, К. Борисюк, Р. Гриценко, А. Єрмошенко, А. Чухно, О. Шевцова та інші.

Метою статті є вивчення сучасних тенденцій розвитку світового ринку фінансових послуг.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сфера фінансових послуг є одним із секторів світової економіки, що найбільш динамічно розвивається. Завдяки комерційному й технологічному розвитку, насамперед інформаційних і комунікаційних технологій, багато послуг, які раніше вважались такими, що "не продаються", сьогодні беруть активну участь у міжнародній торгівлі. Крім того, з розвитком спеціалізації послуги перетворилися в істотний елемент світової торгівлі. З початку 80-х років ХХ ст. торгівля послугами стала найбільш зростаючою сферою світової торгівлі. Більше того, технологічний прогрес, поява нових фінансових інструментів і лібералізація торгівлі фінансовими послугами створили передумови для подальшого зростання сектора як на національному, так і на міжнародному рівнях. Серед основних факторів, що стимулюють зростання міжнародної торгівлі фінансовими послугами, варто виділити наступні:

1. Глобалізація і лібералізація ринку фінансових послуг. Процес глобалізації ринку фінансових послуг почався у 80-ті і активізувався в 90-ті роки ХХ ст. Фінансові послуги під впливом даного фактора зазнали значних технологічних і структурних змін. Глобалізація ринку фінансових послуг призвела до посилення фінансової інтеграції, збільшення кількості злиттів і поглинань фінансових інститутів, зни-

ження національних бар'єрів.

2. Інтеграція інформаційних технологій і фінансових послуг. Зростання трансформаційного впливу науково-технічного прогресу, насамперед інформаційно-комунікаційних технологій, на процес надання фінансових послуг призвів до всебічної модернізації і радикальних змін традиційних характеристик даної сфери в цілому. Інформаційні технології стали фактором прискореного розвитку світового ринку фінансових послуг, виникнення нових бізнес-моделей у фінансовій сфері, модифікації її інфраструктури. Посилення ролі сучасних інформаційних технологій є головною передумовою і фактором появи нових фінансових продуктів і глобального ринку фінансових послуг. Ці технології слугують каталізаторами розробки нових фінансових продуктів, видів сервісу і функціонального ускладнення традиційних фінансових послуг. Удосконалюються якісні характеристики послуг: розширюється спектр варіантів споживчого вибору; більш повно й точно враховуються переваги і запити клієнтів; модель масового обслуговування доповнюється або заміщується індивідуальним підходом; зростає їхня мобільність.

3. Зростання конкурентоспроможності постачальників фінансових послуг в умовах глобалізації. Ринок фінансових послуг став більш конкурентоспроможним як за рахунок появи нових учасників, так і за рахунок того, що вже існуючі фінансово-кредитні інститути стали функціонувати ефективніше. Компанії отримують економію на масштабі виробництва за рахунок можливості здійснювати свою діяльність на багатьох ринках і використання порівняльних переваг відносно місцевих конкурентів. Дана стратегія включає створення міжнародної мережі філій і відділень.

4. Розвиток діяльності транснаціональних компаній (ТНК). Ці компанії розміщують свої підрозділи з проектування, інжинірингу, виробництва, розподілу й оброки даних у різних країнах. При цьому інформаційно-технологічне забезпечення всього процесу зосереджується в країні базування і створюється глобальна система передачі інформації. Внутрішньо-фірмова передача інформації, технології, фінансів виступає у формі міждержавного продажу послуг. Більшого значення набуває виробництво фінансових послуг у закордонних філіях ТНК, тому що понад 40% розміщених у світі прямих закордонних інвестицій вкладено у сферу фінансових послуг.

Дослідження сучасних світових тенденцій розвитку ринку фінансових послуг свідчать про

те, що зазначені процеси схожі в багатьох країнах. Незважаючи на наявні між країнами розбіжності за такими факторами, як стан фінансової системи, рівень розвитку телекомунікацій, якість механізмів регулювання, склалися загальні напрями формування і розвитку ринків фінансових послуг. Сьогодні можна виділити основні тенденції розвитку світового ринку фінансових послуг, що відображають аспекти функціонування провідних його суб'єктів, модифікацію середовища, ринкових і державних методів регулювання, поглиблення процесів глобалізації і формування нового глобального ринку як єдиного ринкового простору. Розвиток ринку фінансових послуг характеризується зміною його кількісних і якісних параметрів. Зокрема, до основних кількісних змін належать наступні:

— Збільшення частки фінансових послуг у світовому товарообігу послуг. У процесі розвитку міжнародної торгівлі послугами відбувалося поступальне збільшення частки фінансових послуг у світовому товарообігу послуг. Дана тенденція зумовлена, насамперед, факторами науково-технічного прогресу, які дозволили здійснювати торгівлю фінансовими послугами на транскордонній основі з використанням електронних систем. За останні 25 років, з 1983 р. по 2008 р., зберігалася стійка тенденція зростання обсягів транскордонної торгівлі фінансовими послугами — з 5,9 млрд дол. до 12 млрд дол. США. Про динамічний розвиток транскордонної торгівлі фінансовими послугами свідчить також частка фінансових послуг у світі (продаж товарів і послуг) — з 0,4% (в 1970 р.) до 0,8% (в 2005 р.). Щодо частки фінансових послуг у загальному обсязі торгівлі послугами, то вона також швидко росла і за період з 1970 р. по 2005 р. збільшилася з 1,9 до 4,1%. На сьогоднішній день основними постачальниками і покупцями на світовому ринку даних послуг є економічно розвинені країни. Тим не менше варто відзначити зростання частки країн, що розвиваються, у міжнародній торгівлі фінансовими послугами, яка зросла в 2005 р. до 5,4%. При цьому країни, що розвиваються, є переважно нетто-імпортерами фінансових послуг.

— Зростання зайнятого населення в секторі фінансових послуг. Розвиток сфери фінансових послуг забезпечує зростання зайнятості, а також концентрацію робочої сили високого рівня освіти і кваліфікації. Першість у світовій економіці за кількістю зайнятого населення в сфері фінансових послуг належить переважно розвиненим країнам. В економіках цих країн частка фінансових послуг з кількості зайнятих

протягом останніх десятиліть неухильно зростає, що пов'язано з динамічним розвитком сектора послуг, збільшенням його частки в структурі ВВП і скороченням зайнятих у промисловості й інших галузях. Так, за період з 1970 р. по 2005 р. частка зайнятих у секторі фінансових послуг у відсотках від загальної кількості зайнятих в економіці зростає в Канаді з 2,4 до 4,4%; Франції — з 1,8 до 3,1%; Німеччини — з 2,2 до 3,6%; Великобританії — з 3 до 4,2%; у США — з 3,8 до 4,3%.

— Прискорення динаміки продуктивності праці у сфері фінансових послуг. Середньорічний індекс продуктивності праці в даному секторі зріс з 1,2% (за період з 1977 р. по 1985 р.) до 1,6% (в 1985—1995 рр.) і до 3% (в 1995—2000 рр.). Прискорення динаміки продуктивності праці у сфері фінансових послуг було досягнуто в першу чергу за рахунок використання інновацій в усіх елементах даного сектора: від телекомунікаційних технологій до методів обслуговування клієнтів, а також технології оптимізації бізнес-процесів.

— Збільшення обсягу здійснюваних трансграничних фінансових операцій. Процеси глобалізації фінансового ринку обумовили збільшення обсягів трансграничних потоків капіталу і зростання торгівлі цінними паперами. В цілому сьогодні оборот ринку фінансових контрактів, за оцінками Банку міжнародних розрахунків, складає 549 трлн. дол. США. Зростання обсягу фінансових послуг супроводжується і їхньою диверсифікованістю через впровадження нових фінансових продуктів, послуг, організаційних форм та процесів. Одна з основних переваг зростаючої розмаїтості фінансових послуг полягає в тому, що вона знижує ризик жорстких умов отримання кредиту.

— Зростання капіталовкладень у сферу фінансових послуг, збільшення надходжень прямих іноземних інвестицій (ПІІ). В 2004 р. на сектор фінансових послуг припадало 19,5% (1 824,6 млрд дол. США) світового обсягу ПІІ, або 31% всіх ПІІ в сектор послуг. При цьому міждержавний розподіл ПІІ в секторі фінансових послуг був нерівномірним: розвинені країни зберігали лідерство по залученню ПІІ у сферу фінансових послуг — в 2004 р. на їхню частку довелось 83,2% всіх ПІІ (в 1990 р. — 76,2%); країни, що розвиваються, — 16,4% (в 1990 р. — 23,8%); країни з перехідною економікою — 0,4%.

— Зростання трансграничних злиттів і поглинань на ринку фінансових послуг. За період з 1997 р. по 2008 р. кількість операцій трансграничних злиттів і поглинань на ринку фінансо-

вих послуг зростає з 1 до 40% від загального обсягу угод по злиттю і поглинанню у фінансовому секторі. Трансгранична консолідація особливо активно проходила в Європі внаслідок істотного дерегулювання трансграничної економічної діяльності як фінансових, так і нефінансових ринків у зв'язку зі створенням єдиного ринку послуг.

До основних якісних змін ринку фінансових послуг належать:

— Збереження високої частки фінансових послуг, що надаються через офшорні фінансові центри. Саме в офшорних центрах найбільш динамічно розвиваються експорт та імпорт фінансових послуг. Офшорні фінансові центри опосередковують істотний обсяг трансграничного потоку капіталу, що значно переважає над обсягом інвестицій, необхідний самим офшорним юрисдикціям. Опосередкування настільки істотного обсягу потоку капіталу зумовило значну роль офшорних центрів у системі міжнародного поділу праці, зокрема спеціалізації в експорті й імпорті фінансових послуг. На групу країн, що мають офшорні центри, припадає від 14 до 18% світового експорту фінансових послуг. Сукупний ефект жорсткості режиму регулювання на офшорних ринках і розширення можливостей з отримання доходів від операцій за кордоном поряд зі зняттям обмежень по валютнообмінним операціям нерезидентів, пов'язаних з розміщенням активів у Європі, створили стимул для фінансових інститутів, транснаціональних банків (ТНБ) делегалізувати і збільшити обсяги операцій, які здійснюються через офшорні фінансові центри.

— Розширення використання аутсорсинга на світовому ринку фінансових послуг. Швидко змінювані ринки, зростаюча конкуренція, прагнення до постійного зниження витрат, консолідація галузі й технологічні зміни ведуть до того, що фінансові інститути все більші зусилля концентрують у сфері досягнення конкурентних переваг, у той час як допоміжні функції делегуються стороннім компаніям-постачальникам. Використання аутсорсинга на ринку фінансових послуг привело до виникнення нових моделей взаємодії учасників ринку при здійсненні фінансових операцій і визначило трансформацію галузі.

— Поява нових видів фінансових послуг і розвиток Інтернет-банкінгу. З розвитком інформаційних технологій (ІТ) і глобалізацією ринків різко зросли масштаби угод, з'явилися різноманітні типи установ і нові види послуг у фінансовому секторі на основі ІТ. Найбільше